

RAZGOVOR SA ZDRAVKOM DVOJKOVIĆEM, UMIROVLJENIM KUSTOSOM ZBIRKE BAUER

Portret Irene Žitvaj vukovarska je Monaliza

● **Zdravko Dvojković životni je put počeo u Bogdanovcima 5. rujna 1948. Osnovnu je školu završio u Vukovaru gdje je i odrastao, a potom je završio Školu primijenjenih umjetnosti u Zagrebu. Povijest umjetnosti diplomirao je u Beogradu na temu djela iz Zbirke Bauer. U Gradskome muzeju Vukovar radi od 1973., a u vrijeme progonstva radio je u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu i kao kustos u Čakovcu. U vukovarskoj gradskoj upravi vodio je odjel za kulturu od 1997. do 2000. Osnivač je Likovne grupe Vukovar, a kao slikar izlagao je radove na više izložbi. Izdao je i knjigu likovnih eseja te zbirnu poezije. U mirovinu odazli kao kustos Zbirke Bauer**

Piše: Milan Paun

Snima: Milan Paun, arhiv GMV
milan.paun@hrv.hr

Gospodine Dvojkoviću, jeste li kao osoba, koja je pripremala stalni postav Zbirke Bauer, zadovoljni onim što je izloženo?

Jako sam zadovoljan stalnim postavom i srce mi je na mjestu. Hvala svim suradnicima, posebno ravnateljici muzeja Ruži Marić koja je odradila velik dio posla, a ja sam došao iz mirovine finalizirati postavljanje stalnoga postava na čemu sam radio 15 godina. Počeo sam to 2001. kada su umjetnine vraćene iz Novoga Sada. Čak 144 umjetnine poslali smo na restauraciju u Zagreb, Osijek i privatnim restauratorima, a uključila se i naša muzejska restauratorska radionica. Posebno me veseli da su izložene neke slike koje ranije nisu bile izlagane, da su očišćene i uređene. Time je postav bogatiji, opsežniji i zastupljen s više autora i djela.

Izloženo je relativno malo umjetnina, njih 244 od oko 3.000 postojećih. Čime ste se vodili pri odabiru djela za postav?

Pazili smo da izložimo suskus najvrjednijega što zbirka ima, a to je slikarstvo hrvat-

ske moderne od 1850. godine do 1950. To je onaj dio na koji je naglasak stavio i donator Antun Bauer kada ga je dao 1948. To su remek djela moderne hrvatske umjetnosti najznačajnijih autora. Izdvojili smo oko 150 autora, odnosno 244 djela. U drugoj polovici 19. stoljeća naglo se budi zagrebačka slikarska scena i iz toga vremena imamo Vlahu Bukovca koji je i pokrenuo hrvatsku modernu. Ti tada mladi slikari svoj rad vezuju za Pariz koji je prijestolnica modernoga europskoga slikarstva. Tu su i djela slikara minhenskoga kruga Račića, Becića, Kraljevića i Hermana na kojima se izgrađuje moderna hrvatska umjetnost otvaranjem Hrvatskoga salona 1898. i početka gradnje Umjetničkoga paviljona u Zagrebu što je inicirao upravo Vlaho Bukovac.

Spomenuli ste na otvaranju da Bukovčeva slika nije nikada ranije bila reproducirana pa ju šira javnost zapravo tek sada može upoznati. Ima li još djela koje se prvi put izlažu?

Slika Vlahu Bukovca Gospoda Perović, nastala 1903. u Beču, bila je u prvoj sobi na prvome katu u stalnome postavu Zbirke Bauer još u staroj dilžansnoj pošti u ba-

roknoj jezgri. S lijeve strane stajala je Bukovčeva slika, s desne slika Nikole Mašića Gušćarica, djevojka koja čuva guske na Savi. Tako smo te dvije slike postavili i sada. Zbirka je od 1959. bila u zgradi gradskoga ma-

U poslu je prevladalo pisanje o slikarstvu i postavljanje izložbi što mi je posebna strast. Tako je moje slikarstvo ostalo u sjeni, možda sada u mirovini opet dođe u prvi plan

gistrata gdje se sada nalazi Hrvatski radio Vukovar. Bukovac slika na novi način i razbija tradiciju akademskoga slikarstva. Okuplja mlade slikare buntovnike s idejom novoga načina slikanja. Gospoda Perović doista nije nikada bila reproducirana i nije o njoj bilo govoreno. Neke su druge slike bile više eksponirane, primjerice Miroslava Kraljevića, Vilka Gecana ili slika Vladimir Becića Djevojka s vrčem koja je bila najčešće reproducirana pa su me novinari pitali je li ona najvrjednija slika zbirke. Teško je reći koja je vrjednija jer se radi o velikim slikarima. Mi smo Bukovčevu sliku sada stavili u prvi plan što samo po sebi ne znači da je ona najvrjednija. Zanimljive su slike velikana slikarstva Emanuela Vidovića posebno značajnoga za Dalmaciju. Imamo četiri njegove slike.

ISLIKE NEPOZNATIH AUTORA Na koji je način Bauer dolazio u posjed slike?

Za Bukovčevu sliku ne bih mogao točno reći, ali znam da je Bauer za svaku umjetninu zapisivao kako je do nje došao. Čitao sam to jer

Vlado Horvat i Zdravko Dvojković 1976.

mi je kao mladome kustosu u dilžansnoj pošti to pokazivao. Za mnoge slike imam točne podatke, no dio je toga arhiva uništen u ratu. Primjerice, imamo dvije slike Andela Uvodića koji inače ima galeriju u Splitu. Bauer mi je pričao da je prvu sliku Splitska luka kupio na izložbi u Splitu jer mu se svidjela budući da je Uvodić među prvim značajnim impresionističkim slikarima u Hrvatskoj. Drugu mu je sliku darovao autor. Slično je i sa slikama Emanuela Vidovića. Prvu je njegovu sliku Bauer našao u uramljivačkome obrtu u starome zapuštenome okviru i ispostavilo se da je to prva Vidovićeve slika nastala na studiju slikarstva u Veneciji. Kada je slikar umro, njegov je sin donio na poklon Baueru posljednju Vidovićeve sliku, interijer ateljea. Rekao je: "Ovo vam šalje pape jer imate njegovu prvu sliku pa neka imate i posljednju". Slike je Bauer kupovao i dobivao, nije ih prodavao ni trgovao njima, nego ih je slao u Vukovar i tako je nastajala Zbirka Bauer.

Ima li slika nepoznatih autora ili slika upitnih atribucija?

Ima. Atribucije nekih slika nama nisu dvojbene, ali ima stručnjaka koji drže da ih treba provjeriti čemu se ne protivimo. Bilo bi važno i pokušati otkriti autore nepotpisanih slika. Izložili smo jedan takav lijep izazovan akt nepoznatoga autora. Ranije nije bio izlagan i sada smo ga izložili zbog izvanrednoga načina slikanja jer se radi o remek djelu. Imamo puno djela Oskara Hermana, crteže iz različitih vremena i bojanu grafiku gdje se dobro vidi njegov ekspresionizam, ali pravi se ekspresionizam vidi na njegovim slikama ulja na platnu koje na žalost nemamo. Govorim to jer postoji potreba da tragamo za novim slikama kojima bismo mogli nadopuniti zbirku. Imamo iznimno vrijedna djela i drugim je galerijama u Hrvatskoj teško postavi-

ti izložbu nekoga autora bez posudbe njegovih djela iz naše zbirke.

Kakva je sudbina ostalih djela iz zbirke koja nisu u stalnome postavu? Hoće li postav povremeno biti dopunjavani njima ili postoji potreba za proširenjem postava?

Trenutno nema potrebe za proširenjem ni otvaranjem novoga prostora jer smo dali udarni dio zbirke, najbolji mogući postav. Možemo neke slike zamjenjivati. Recimo, imamo 15 slika Vladimira Filakovca, izložili smo tri. Možemo povremeno umjesto sada izloženih postaviti druge njegove slike. Možemo postaviti i slike autora koji sada nisu zastupljeni te tako osvežiti postav, ali ne sada jer ovaj postav treba trajati neko vrijeme i o njemu valja napraviti katalog kao što je napravljen 1989. za izložbu u Zagrebu.

VUKOVARSKI SLIKARI

Izložili ste i slike vukovarskih slikara.

Bauer nije zapostavljao slikare koji su rođeni u Vukovaru i koji su slikali Vukovance. Tim djelima i počinje zbirka. Franjo Ksaver Gifinger neko je vrijeme živio u Vukovaru i slikao portrete građana. Tako imamo portret limara Ensmingera. Gradski je pisar Vlašić dao napraviti portret kod osječkoga slikara Antuna Arona krajem 19. st. Aron je bio vrsni portretist, posebno je hvaljen njegov portret starice, a o našem se portretu nije pisalo, iako je izvanredan, jer nije bio izlagan. Prvi direktor Gradskoga muzeja Vukovar Antun E. Brlić istraživao je i slikare pa je našao da je slikar Sigismund Landsinger rođen u Vukovaru, no otišao je na školovanje u München, Veneciju i Firencu te tamo ostao kao dvorski slikar. U Vukovaru je rođen i Zaharije Orfelin, barokni bakrorezac, crtač i grafičar, čije radove također imamo. Josip Franjo Mücke došao je iz Mađarske u Vukovar i ovdje živio 17 godina, oženio se i slikao. Imamo njegov portret Irene Žitvaj, žene podžupana, i tu sliku nazivamo vukovarskom Monalizom jer njen pogled vas prati kamo god krenete. Imamo i njegov mali portret Vukovarke Smekel te monumentalne po dva metra velike portrete cara Franje Josipa Drugoga i carice Elizabete Sisi koji su u dvorcu Eltz, a dio su Zbirke Bauer. Portret Marije Najpar, koji je 1855. naslikao nepoznati slikar, nismo

izložili. Zbirka i završava vukovarskim slikarima, točnije rečeno slavonskima. U prvome redu tu je Brane Crlenjak čije su slike i skulpture ostavile velikoga traga ovdje, zatim Vladimir Marenić, prvi vukovarski kustos, koji je dugo živio i radio u Vukovaru. Antun Babić iz Vinkovaca veliko je ime u skulpturi i grafici pa imamo po jednu njegovu terakotu i broncu. Tu su i djela Ivana Mršića iz Iloka, Alfreda Palla, Vladimira Filakovca koji je ovdje živio, Braka Ružića čija je Katerala od betona nestala u ratu. Posjedujemo slike i crteže iz najranijih slikarskih dana Mate Kovačevića Eskavilja. Slikao je na pleksiglasu i furniru na zanimljiv način, izgledaju kao površina Mjeseca. Djela mladih autora imamo, ali ih nismo izložili, primjerice Joze Ivankovića ili Ivana Baranjeka (grafike, slike i skulpture u olovu).

Kakva je osoba bio donator Antun Bauer?

Osebnina osoba, erudit, svestrano obrazovan. U detalje je znao podatke o slikarima čija djela imamo. Ključna je osoba i za rad Gradskoga muzeja Vukovar pa zato u prizemlju imamo prostorijsku posvećenu njemu. Zadužio je hrvatsku kulturu jer je spasio i sačuvao mnoga djela, postavljao je velike izložbe u Zagrebu i Parizu, prvi je

Došlo je vrijeme da odem kupiti novi šešir, piše u mojim stihovima

uveo muzeologiju kao znanstvenu disciplinu.

Utemeljio je niz ustanova, primjerice Muzejski dokumentacijski centar u Zagrebu. Bio je i predavač na poslijediplomskome studiju u Zagrebu. Bio je čovjek široke ruke, dinamičan. Strasno je vodio brojne javne polemike ne samo iz područja likovnih umjetnosti, nego i zaštite hrvatskoga jezika. Često je dolazio u Vukovar i ovdje boravio. U zgradi dilžansne pošte uredio si je sobu za boravak. Volio je Vukovar i govorio da je Vukovar pupak svijeta. Zanimala ga je gradska arhitektura, ali i obični ljudi kojima je zalazio u domove i rado s njima pričao. Volio je i zabave na Vučedolu. Posjećivao je i škole. Ljudi su ga više znali po nadimku Pajo ili su ga zvali doktorom. Ne znam točno kako je dobio nadimak koji je zapravo kratica imena Petar pa sam znao u muzeju dobivati pisma za njega naslovljena na Petra Bauera. Doktorirao

Dvojković otvara izložbu skulptura na Vučedolu 1976.

Dvojković: Zbirka je otvorena, srce mi je na mjestu

je 1937. što je tada bila rijetkost pa su neki mislili da je liječnik i tražili od njega lijekove.

OPET ĆU SLIKATI

U mirovinu ste otišli prije godinu dana, ali ste se angažirali na otvaranju zbirke. Odlazite li sada drugi put u mirovinu?

Na neki način da. Ovo je pravi odlazak u mirovinu. Još ću ponekad otvarati izložbe nekih prijatelja, napisat ću nešto i za katalog Zbirke Bauer, ali ispunjen sam time da je zbirka Bauer ponovno živa. Bauerova je intencija bila da potakne likovni život Vukovara i to se događa izložbama slika u galeriji Oranžerija. Mogu na miru otići u mirovinu koju zaslužujem.

Čime ćete se sada baviti?

Zdravko Dvojković uz Anđuna Bauera u dilžansnoj pošti 1978.

Što ste oduvijek htjeli raditi, a niste imali vremena? Nisam nikada bez posla. Imam puno želja, ne znam što će se od toga ostvariti. Sigurno ću pisati, slikati i istraživati. Nabavio sam puno materijala i platna za slikanje.

U Vukovaru ste poznati i kao slikar.

U ratu su nestale meni najdraže kreacije, likovne i literarne. Nestali su moji crteži olovkom, suhom tintom, tušem, temperom, akvarelom i uljnatim pastelom. Slikao sam od 1965. do 1975. pa onda od 1985. do rata. Tih radova nema. Završio sam u Zagrebu Školu primijenjenih umjetnosti, kiparski dizajnerski odjel, ali nisam kipario, nego slikao. Poneki od tih radova ostao je u pri-

vatnim zbirkama i veselim se kada ga vidim. U progonstvu sam počeo graditi novi likovni svijet i imao sam veliku izložbu u Gradskom muzeju Vukovar 2004. Slikao sam mrtvu prirodu, pejzaže, portrete, u posljednje vrijeme Dunav i nebo. Kada se noću probudim, prvo mislim da sam slikar i tek potom galerist i povjesničar umjetnosti. U poslu je prevladalo pisanje o slikarstvu i postavljanje izložbi što mi je posebna strast. Tako je moje slikarstvo ostalo u sjeni, možda sada u mirovini opet dođe u prvi plan.

PJESME PO SJEĆANJU

Znate li koliko ste eseja i likovnih kritika napisali? Točnu broju ne znam, ali veća je od 300. Izbor eseja objavio sam 2011. u knjizi Putovanje kroz umjetničke

no uspjeli smo. Vidim da bi tu knjigu trebalo ponovno pisati na dvostruko većem prostoru, no tada nisam imao vremena, ali sam zadovoljan što je knjiga izašla iz tiska. I Crlenjak je bio zadovoljan. U baroknoj dvorani dvorca u okviru donacije Vatroslava Matijaša izložena su 123 djela Branka Crlenjaka. Monografija i ta djela svjedočit će trajno tko je bio Brane Crlenjak i zašto je značajan.

Izdali ste 2008. i zbirku pjesama Šešir moj.

Objavio sam pjesme koje su nastale po sjećanju na pjesme koje sam pisao prije rata, a nestale su. Tu su i pjesme nastale u progonstvu i kasnije. Draže su mi one starije u kojima prikazujem djetinjstvo na periferji grada uz željeznički kolodvor na Sajmištu. Bile su dvije željezničke pruge za uglavnom teretne vlakove i pisao sam kako želim tom prugom krenuti u svijet. Pisao sam i pjesme o svome šeširu, krajobrazima, slikanju, prijateljima slikarima Petroviću i Bezjaku. Zanimljivo je da ovo nije moja prva zbirka pjesama jer sam prije rata izdao na šapirografu zbirku Ptice umiru pjevajući, tridesetak pjesama. Sve je to nestalo u ratu i beskrajno mi je žao.

Završimo razgovor sa šešikom koji je i u naslovu zbirke. Na neki je način postao dio Vašega imidža. Zašto?

Uvijek sam nosio šešir, i prije rata, ali onda sam počeo nositi slavonske šešire, crni s ravnim obodom. Nisam ga skidao ni u radnoj prostoriji ni kod otvaranja izložbi i postao je moj zaštitni znak. Tako je došao i u naslov knjige. Došlo je vrijeme da odem kupiti novi šešir, piše u mojim stihovima.